

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ ПЕДАГОГА ЗАСОБАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У ХОДІ РОБОТИ З ОБДАРОВАНИМИ УЧНЯМИ

У статті обґрунтовано основні теоретичні підходи щодо визначення та сутності феномену обдарованості. Охарактеризовано сучасні освітні інструменти, спрямовані на роботу з обдарованими учнями.

Ключові слова: професійна компетентність педагога, інформаційні технології, інформаційно-комунікаційні технології, обдарованість, обдаровані учні.

В статье обосновываются основные теоретические подходы к определению и сущности феномена одаренности. Характеризуются современные образовательные инструменты, которые используются в работе с одаренными учениками.

Ключевые слова: профессиональная компетентность педагога, информационные технологии, информационно-коммуникационные технологии, одаренность, одаренные ученики.

The article substantiates the main theoretical approaches to the definition and essence of the phenomenon of giftedness. Characterized by modern educational tools for teachers in working with gifted schoolchildren.

The issues of early education and development of gifted children, the study of conditions and factors contributing to their intellectual abilities, and the use of foreign experience in accordance with the conditions of teaching such a class of students in our country are becoming relevant today. In practical terms, the study of giftedness is associated with the problem of organizing the training of modern gifted children, the training of relevant pedagogical staff and the effective influence of parents on the development of talent in their own children.

The teacher's work with gifted children is a complex pedagogical technology, which requires from the teachers of personal growth, constant updating of knowledge in the field of pedagogy and gifted psychology; close cooperation with psychologists, other educators, administration and, of course, with the parents of gifted students; constant growth of skill and pedagogical flexibility; improvement of the technological approach in teaching the specified category of children; the introduction of various technologies into the practice of schools, as well as the choice of a technology teacher that will maximize the use of their own creative potential.

Teacher training for a certain type of activity is the process of forming his or her professional readiness, which involves: a general characteristic of the acquired knowledge; competence as a general ability based on knowledge, experience, values, inclinations acquired during the learning process; readiness as an established motivated desire to fulfill the teacher's duty.

Key words: professional competence of the teacher, information technologies, information and communication technologies, giftedness, gifted students.

Постановка проблеми. Прогрес у будь-якій сфері життя визначається діяльністю людей, які по-новому сприймають світ, здатні швидко адаптуватися до мінливих умов сьогодення, ставлять перед собою складні задачі, енергійні, креативні, спроможні досягати значних результатів. Нині набувають актуальності питання раннього вияву, навчання та розвитку обдарованих дітей, дослідження умов та факторів, що сприяють формуванню їх інтелектуальних здібностей, використання зарубіжного досвіду відповідно до умов навчання такої категорії учнів у нашій державі. У практичній площині дослідження обдарованості пов'язане з проблемою організації навчання сучасних обдарованих дітей, підготовкою відповідних педагогічних кадрів та ефективним впливом батьків на розвиток таланту у власних дітей.

Означені вище завдання актуалізують проблеми, пов'язані з підготовкою сучасного вчителя, формуванню їхніх професійних компетенцій засобами інформаційних технологій, оскільки саме ці засоби відповідають запитам сучасного суспільства. Завдання педагогів при цьому полягає в тому, щоб створити умови, за яких будь-яка дитина могла б просуватися шляхом власної досконалості, вміла мислити самостійно та нестандартно. Означений шлях відомий як «самовдосконалення дитини в умовах сучасного освітнього процесу».

Аналіз наукових досліджень і публікацій. На сучасному етапі розвитку освіти проблема обдарованості все частіше стає предметом спеціальних досліджень та публікацій. Так, питання вивчення і формування здібностей особистості розглядають О. Болух, Ю. Бабаєва, П. Гальперін, Н. Лейтес, О. Леонтьєв, Л. Чорна та ін.

Ідея дослідження природи обдарованості на основі аналізу творчого розвитку людини знайшла відображення в концепціях творчої обдарованості О. Кульчицької, О. Магюшкіна, В. Моляко, С. Сисоевої та ін. Розвитку обдарованості на різних вікових етапах присвячено дослідження В. Давидова, Д. Ельконіна, О. Кульчицької, І. Лернера, Р. Пономарьова та ін., а проблемі вивчення індивідуальних відмінностей обдарованих дітей – праці Б. Ананьєва, С. Рубінштейна та Б. Теплова. Питання підготовки педагогічних кадрів в обласних інститутах післядипломної освіти до роботи з обдарованими школярами ґрунтовно проаналізував В. Демченко [2, с. 34].

Незважаючи на активізацію наукових досліджень з означеної проблеми, чимало питань, пов'язаних із теоретичним узагальненням особливостей організації освітнього процесу з обдарованими учнями та підготовки вчителя до роботи з ними в сучасних умовах, залишаються нерозв'язаними, а резерви підвищення якості професійної підготовки вчителя, який працює з обдарованою молоддю, використовуються не повною мірою. Час висуває до науковців і педагогів нові завдання, стимулює творчий пошук оригінальних, нестандартних рішень педагогічних проблем, прискорює розвиток нових навчальних технологій, оригінальних виховних ідей, форм і методів навчання й виховання обдарованих учнів.

Ураховуючи актуальність та недостатній стан розробки означеної проблеми, **мета нашого дослідження** полягає в аналізі теоретичних і практичних підходів щодо підготовки вчителя до організації сучасного освітнього процесу з обдарованими учнями.

Виклад основного матеріалу В умовах, коли змінюється освітня стратегія, професійна компетентність учителя набуває неабиякої актуальності, що пояснюється необхідністю розв'язання суперечностей між традиційною консервативністю системи підготовки і фахового зростання педагогічних працівників та необхідністю постійної модернізації знань, умінь, реальним рівнем професійної компетентності вчителя, його готовності вирішувати освітні завдання.

Поняття **«професійна компетентність педагога»** виражає особисті можливості викладача, що дозволяють йому самостійно й досить ефективно вирішувати педагогічні завдання, сформульовані ним самим або адміністрацією освітньої установи [3]. Для здійснення означеної діяльності педагогові необхідно не лише досконало володіти теоретичними знаннями, а й уміти і бути готовим застосовувати їх на практиці. Таким чином, під педагогічною компетентністю розуміємо єдність теоретичної й практичної готовності спеціаліста до здійснення власної професійної діяльності.

Набуття вчителем професійної компетентності полягає в тому, що професійне знання має формуватися одночасно на всіх рівнях: методологічному, теоретичному, методичному, технологічному. Це потребує розвинутого професійного мислення, здатності добирати, аналізувати й синтезувати набуті знання для досягнення педагогічної мети, цілісно уявляти технологію їх застосування.

До **професійних компетентностей педагога** відносять: когнітивно-технологічну; методичну; комунікативно-ситуативну; соціальну; психолого-педагогічну; прогнозувально-рефлексивну; автопсихологічну; інформаційно-технологічну; управлінську; кооперативну; валеологічну.

Щодо поняття **«обдарованість»**, то на сьогодні не існує єдино правильного визначення і прийнятого всіма дослідниками визначення. Більшість сучасних вітчизняних науковців схиляються до думки, що основою обдарованості є здібності – сукупність індивідуально-психологічних особливостей, які є умовою успішного, високоякісного виконання людиною певної діяльності та зумовлюють різницю в динаміці оволодіння потрібними для неї знаннями, вміннями та навичками. Ступенями розвитку здібностей є обдарованість, талант і геніальність. І якщо геніальність – це доля небагатьох, то здібностями до певних видів діяльності й здатністю до творчості може і повинен оволодіти кожен [1, с. 22].

Обдарованість – це природні схильності до певного виду діяльності, задатки, розвинуті відповідним вихованням, високий рівень розвитку здібностей людини, завдяки чому вона досягає значних успіхів у певних видах діяльності. Розрізняють обдарованість технічну, художню, артистичну та ін.

А що ж являє собою поняття **«інформаційні технології»**? Означений термін зазвичай використовують як синонім до поняття **«комп'ютерні технології»**, однак останнє – це лише одна зі складових інформаційних технологій. При цьому інформаційні технології, засновані на використанні сучасних комп'ютерних і мережових засобів, являють собою термін «сучасні інформаційні технології» (СІТ). Таким чином, **«інформаційна технологія»** – це сукупність методів та програмно-технічних засобів, об'єднаних у технологічний ланцюжок, що забезпечує збирання, оброблення, зберігання, поширення та відображення інформації, з метою зменшення трудомісткості процесів використання інформаційного ресурсу, а також підвищення їхньої надійності й оперативності [4, с. 68].

Поняття **«інформаційно-комунікаційні технології» (ІКТ)** (від англ. *information and communications technology*) часто використовується як синонім до слова «інформаційні технології (ІТ), хоча ІКТ – це загальніший термін, який підкреслює роль уніфікованих технологій та інтеграцію телекомунікацій (телефонних ліній і бездротових з'єднань), комп'ютерів, підпрограмного й програмного забезпечення, накопичувальних та аудіовізуальних систем, які дозволяють користувачам створювати, одержувати доступ, зберігати, передавати та змінювати інформацію. По-іншому, ІКТ складається з ІТ, а також телекомунікацій, медіатрансляцій, усіх видів аудіо- та відеообробки, передач, мережових функцій управління та моніторингу [4, с. 70].

Саме завдяки вищезначеним методам формується інформаційно-технологічна компетентність сучасного педагога, особливо важлива в роботі з обдарованими учнями в умовах Нової української школи (НУШ).

Комп'ютерні технології є одним із засобів розвитку інформатизації освіти. Інтерактивність, інтенсифікація процесу навчання, зворотний зв'язок – помітні переваги цих технологій, що зумовили необхідність їх застосування у різних галузях людської діяльності, насамперед у тих, які пов'язані з освітою та професійною підготовкою.

ІКТ чинять активний вплив на процес навчання і виховання, оскільки змінюють схему передавання знань і методи навчання. Учитель сьогодні повинен

вносити в навчальний процес нові методи подачі інформації. Мозок дитини, налаштований на отримання знань у формі розважальних програм на телебаченні, набагато легше сприйме запропоновану на уроці інформацію за допомогою медіазасобів. Разом із тим, упровадження ІКТ у систему освіти не лише впливає на освітні технології, а й сприяє появі нових. Вони пов'язані також зі створенням нових засобів навчання і збереження знань, до яких належать: електронні підручники і мультимедіа; електронні бібліотеки й архіви, глобальні та локальні освітні мережі; інформаційно-пошукові та інформаційно-довідкові системи.

Важливо організувати освітній процес таким чином, щоб дитина працювала на уроці не лише активно і з цікавістю та захопленням, а й бачила плоди власної праці, могла їх оцінити, зокрема й у випадку із обдарованими учнями. Допомогти вчителю у вирішенні цього непростого завдання може поєднання традиційних методів навчання та сучасних інформаційних технологій. У зв'язку з цим істотно змінюється і характер практичної діяльності педагога. Та сьогодні є значно більше ресурсів, які можна використати для організації методичної роботи. З одного боку, це полегшує діяльність учителя, а з іншого – робить її значно відповідальнішою, оскільки інтернет-ресурси містять безліч різнопланової, інколи недостовірної інформації, запропоновані версії є, як правило, гіпотетичними, ніким не апробовані. Тому на сучасного педагога покладено неабияку відповідальність у виборі, синтезі та практичному впровадженні освітніх інновацій [6, с. 13].

Таким чином, можемо означити кілька важливих завдань, реалізацію яких забезпечуватиме використання інтернет-мережі в педагогічній та методичній роботі вчителя: науково-методичний супровід освітнього процесу, методичне інформування та консультування педагогів, діагностування потреб та запитів усіх учасників освітнього процесу, забезпечення спілкування через форум, організація самоосвіти педагогів та учнів, популяризація власної діяльності.

Створення інформаційних веб-ресурсів методичної установи зазвичай уособлюється в діяльності сайту, що дозволяє оперативно, без зайвих часових затрат здійснювати науково-методичний супровід освітнього процесу завдяки вчасному інформуванню та консультуванню.

Сайт сприяє тісному спілкуванню з учителями. За допомогою різноманітних віртуальних ресурсів учитель отримує методичну допомогу в зручний для нього час.

Віртуальне діагностування потреб та запитів усіх учасників освітнього процесу сприяє правильному вибору форм та методів роботи, завдання яких – розв'язання питань щодо реалізації завдань навчально-виховного процесу. Окрім того, варто створити форум, адже це забезпечить безпосереднє спілкування на теми, що цікавлять педагогів, учнів, батьків та всіх, хто переймається питаннями якісної освіти [5, с. 115].

Важливою складовою професійної компетентності педагогів у роботі з обдарованими учнями є, звичайно, самоосвіта. Учителю, володіючи навичками використання сучасних технологій, повинен створити такий віртуальний простір, завдяки якому зможе зацікавити інших педагогів, а отже, мимоволі сприятиме їх самоосвіті. Варто не забувати і про популяризацію діяльності педагогів та власної методичної й педагогічної діяльності, адже саме це сприятиме обміну досвідом, формуватиме думку громадськості про якість освітніх послуг.

Висновки. Підсумовуючи вищевикладене, можемо зробити висновок, що робота педагога з обдарованими дітьми – це складна педагогічна технологія, що вимагає від учителів особистісного росту, постійного оновлення знань у галузі педагогіки і психології; тісної співпраці із психологами, іншими педагогами, адміністрацією і, звичайно, із батьками обдарованих учнів; постійного зростання майстерності та педагогічної гнучкості; вдосконалення технологічного підходу у навчанні означеної категорії дітей; упровадження різноманітних технологій у практику роботи шкіл, а також вибору вчителем технології, яка дозволить максимально використати власний творчий потенціал.

Підготовка вчителя до певного виду діяльності – це процес формування його професійної готовності, яка передбачає: сумарну характеристику здобутих знань; компетенцію як загальну здатність, засобувану на знаннях, досвіді, цінностях, нахилах, набутих у процесі навчання; готовність як усталене вмотивоване прагнення виконати свій обов'язок учителя.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Афанасьєва В. Є. Формування психологічної готовності педагогів до роботи з обдарованими школярами [Електронний ресурс] / В. Є. Афанасьєва // Матер. Всеукр. науково-практ. конфер. "Підготовка педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами в системі післядипломної педагогічної освіти" (Рівне, 22–23.11.2007 р.). URL: <http://www.goippo.rivne.com/> (дата звернення: 28.03.2019).
2. Демченко В. В. Готовність педагогічних кадрів до роботи з обдарованими школярами / В. В. Демченко // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2008. – № 4. – С. 33–36.
3. Джус І. Особливості підготовки вчителів до роботи з обдарованими дітьми / І. Джус // Освіта розвиток обдарованої особистості. – 2014. - № 3.
4. Зазимко О. В. Основні теоретичні підходи до визначення обдарованості. - Обдарована дитина. – 1998. – № 8. – С.5-12.
5. Засоби і технології єдиного інформаційно освітнього простору: збірн. наук. праць / за ред. В. Ю. Бикова, Ю.О. Жука / Інститут засобів навчання НАПН України. – К.: Атіка, 2004. – 240 с.
6. Корецька Л. В. Підготовка вчителів до роботи з обдарованими учнями: Навч.- метод. посібн. для сист. післядипл. освіти / Л. В. Корецька, О. Е. Жосан. – Кіровоград: Вид-во Кіровоградського обл. інст. післядипл. пед. освіти ім. В. Сухомлинського, 2008. – 137 с.

Дата надходження до редакції: 11.04.2019 р.